

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΙΛΩΝ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
« Η ΦΥΣΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ »

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΛΑΡΙΣΑΣ – ΜΟΥΣΕΙΟ Γ.Ι. ΚΑΤΣΙΓΡΑ
18, 19 και 20 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022

Αίγινα, 1936

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΑ
του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
και της Περιφέρειας Θεσσαλίας

ΣΕ ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ
με τον Δήμο Λαρισαίων,
τη Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας - Μουσείο Γ.Ι. Κατσίγρα
και «Λάρισα, η πόλη που μαθαίνει»

ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
Εταιρίας Κρητικών Ιστορικών Μελετών,
Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη,
Νίκης Σταύρου, πνευματικής δικαιούχου του έργου του Νίκου Καζαντζάκη,
Ομίλου Φίλων Νίκου Καζαντζάκη Λάρισας,
Πολιτιστικού Κέντρου Εκπαιδευτικών Νομού Λάρισας (ΠΟ.Κ.Ε.Λ.),
Γαλλικού Ινστιτούτου Ελλάδος στη Λάρισα – Γαλλική Πρεσβεία

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΙΛΩΝ
ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Ελληνική Δημοκρατία
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Λάρισα

ΠΟΛΗ ΜΑΘΑΙΝΕΙ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Περιεχόμενα

	Σελίδα
Χαιρετισμός Γ. Στασινάκη.....	3
Peter Bien (τιμητική αναφορά).....	4
Γιώργος Σταματίου (τιμητική αναφορά).....	5
Γ. Κεχαγιόγλου	7
Λ. Κουλουμπαρίσης	7
Χ. Βερίγου.....	9
Κ. Κανάκης	10
Κ. Εξαρχουλέα-Γεωργιλέα	11
Μ. Δημάση, Γ.- Κ. Κωνσταντινίδου.....	11
Φ. Καλλιαντέρη.....	12
Π. Κογιάμης	13
Α. Ψαρουλάκη.....	14
Α. Μαρκάτη.....	16
Μ. Rivera	17
Κ. Ζωγραφιστού	18
Ε. Χαριτόπουλος.....	19
Β. Παπαϊωάννου-Βουτσά	20
Α. Σανουδάκης - Σανούδος	21
Α. Καλαμάτας.....	22
Α. Δρακούλη	23
Σ. Νταλαμπέκη - Χ. Σολάκης	24
Γ. Tentorio	25
Τα νέα της ΔΕΦΝΚ.....	26

Χαιρετισμός Προέδρου της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη

Αξιότιμοι, κυρίες και κύριοι,

Ως πρόεδρος της ΔΕΦΝΚ χαιρετίζω με ενθουσιασμό την έναρξη αυτού του πρωτότυπου και ενδιαφέροντος θεματικά Συνεδρίου,

«Η Φύση στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη».

Το θέμα αυτό έχει αναφερθεί σε σποραδικές αξιόλογες μελέτες, αλλά πρώτη φορά αποτελεί θέμα Συνεδρίου και μάλιστα με τόσο σπουδαίους επιστήμονες- εισηγητές από την Ελλάδα και άλλες χώρες της Ευρώπης.

Τους ευχαριστώ όλους ολόψυχα για το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή τους σε αυτή τη δραστηριότητα της ΔΕΦΝΚ.

Τις θερμές ευχαριστίες μου εκφράζω επίσης σε όλους εκείνους που εργάστηκαν για την οργάνωση και πραγματοποίηση αυτού του τριήμερου Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, την οργανωτική επιτροπή, την επιστημονική επιτροπή, τους φορείς που το έθεσαν υπό την αιγίδα τους, τους συνδιοργανωτές, τους εθελοντές.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τη Βάντα Παπαϊωάννου-Βουτσά, μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής (ΣΕ), μέλος του προεδρείου Παραρτήματος Ελλάδας και συντονίστρια δραστηριοτήτων της ΔΕΦΝΚ στην Περιφέρεια Αν. Μακεδονίας και Θράκης, η οποία ανέλαβε αρχικά τη μελέτη του θέματος, οργάνωσε παγκόσμια ομάδα μελέτης και αποτέλεσμα είναι τούτη η συνάντηση.

Θερμότατα ευχαριστώ, επίσης, τον Νίκο Σκεντέρη, πολύτιμο και έμπειρο συνεργάτη, μέλος της ΣΕ της ΔΕΦΝΚ και Β΄ Αντιπρόεδρο του Παραρτήματος Ελλάδας, για την αμέριστη βοήθειά του και τον συντονισμό όλων των επαφών και προετοιμασιών στην πόλη της Λάρισας, όπως και την ομάδα συνεργασίας του στην ίδια πόλη.

Ευχαριστώ από καρδιάς τη Σοφία Νταλαμπέκη, μέλος της ΣΕ της ΔΕΦΝΚ και Γενική Γραμματέα Παραρτήματος Ελλάδας, για την τεχνική υποστήριξη συντονισμού του Συνεδρίου και κάθε δραστηριότητας στο διεθνές δίκτυο της ΔΕΦΝΚ.

Θερμότατες ευχαριστίες εκφράζω και στην Κατερίνα Ζωγραφιστού, μέλος της ΣΕ και Πρόεδρο του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ για την ουσιαστική συμβολή της και υποστήριξη αυτού του Συνεδρίου.

Συγχαίροντας τέλος όλους τους συντελεστές αυτής της μεγάλης, σπουδαίας διοργάνωσης, ευελπιστώ και στην έκδοση του τόμου των Πρακτικών της, ώστε να μείνει πολύτιμο υλικό για επόμενες γενιές μελετητών του φυσιολάτρη Κρητικού συγγραφέα και στοχαστή Νίκου Καζαντζάκη.

Γιώργος Στασινάκης, Γενεύη
Πρόεδρος ΔΕΦΝΚ - Πρεσβευτής Ελληνισμού

Γιατί να διαβάζουμε Καζαντζάκη τον 21ο αιώνα

Peter Bien

*Ομότιμος καθηγητής Αγγλικής και Συγκριτικής Φιλολογίας,
Πανεπιστήμιο Ντάρτμουθ, ΗΠΑ*

Ο Peter Bien, ένας από τους ιδρυτές της Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών της Αμερικής, της οποίας διετέλεσε πρόεδρος δυο φορές και αρχισυντάκτης του επιστημονικού περιοδικού της, έχει μελετήσει τη νεοελληνική γλώσσα και πολλά έργα νεοελλήνων συγγραφέων.

Εμβριθής μελετητής του Καζαντζάκη έχει μεταφράσει στα Αγγλικά τον *Τελευταίο Πειρασμό*, τον *Φτωχούλη του Θεού*, την *Αναφορά στον Γκρέκο*, καθώς και επιλεγμένες επιστολές από την καζαντζακική αλληλογραφία, που έχουν εκδοθεί με τον τίτλο «The Selected Letters of Nikos Kazantzakis» (Επίλεκτες Επιστολές του Νίκου Καζαντζάκη). Το δίτομο έργο του «Καζαντζάκης: Η πολιτική του πνεύματος» περιέχει μελετήματα για το σύνολο σχεδόν των έργων του Κρητικού συγγραφέα και κυκλοφορεί από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Στον συλλογικό τόμο «Εισαγωγή στο έργο του Καζαντζάκη», των Πανεπιστημιακών, επίσης, εκδόσεων, έχει δημοσιεύσει το δοκίμιο «Γιατί να διαβάζουμε Καζαντζάκη τον 21ο αιώνα», το οποίο επιλέξαμε απόψε να σας παρουσιάσουμε αποδίδοντας φόρο τιμής στο πρόσωπό του.

Η μελλοντική αναγνωσιμότητα του έργου ενός συγγραφέα δεν είναι εύκολα προβλέψιμη, υποστηρίζει ο Μπην, γιατί είναι πολλοί και συνεχώς μεταβαλλόμενοι οι παράγοντες που την καθορίζουν. Πολλοί συγγραφείς «βρίσκονται στο περιθώριο κάποια στιγμή και αργότερα επανέρχονται στο προσκήνιο». Ο Καζαντζάκης φαίνεται να έχει κερδίσει την αγάπη των αναγνωστών και γνωρίζει μεγάλη δημοτικότητα, καθώς ο 21ος αιώνας προχωρεί. Ο Μπην προσπαθεί στο κείμενό του να απαντήσει στο ερώτημα για ποιον λόγο συμβαίνει αυτό και να προβλέψει τους λόγους «οι οποίοι πιθανότατα θα του εξασφαλίσουν εκ νέου μεγάλη προβολή στο άμεσο μέλλον».

«Θα συνεχίσουμε να διαβάζουμε Καζαντζάκη τον 21ο αιώνα»;

Ναι, θα συνεχίσουμε. «Γιατί ο Καζαντζάκης τώρα ξαναγεννιέται για τις ανάγκες του 21ου αιώνα, χάρη στη συνεχιζόμενη διαμάχη ανάμεσα στις παραδοσιακές απόψεις και στην επιστημονική αλήθεια. Κατά κάποιον τρόπο, θα ήταν ωραία να ήταν ο συγγραφέας ξεπερασμένος, επειδή δε θα τον χρειαζόμασταν πια. Τα μαθήματα, όμως, που παίρνουμε από τον Ζορμπά για τη ματαιότητα του εθνικισμού και του πολέμου, από τον παπα-Φώτη για την αντοχή σε πείσμα της ήττας, απ' τον Ιησού στον *Τελευταίο Πειρασμό*

για το πώς η πνευματική ζωή έχει ανάγκη να εξελιχθεί όπως και τα άλλα πράγματα, από τον Οδυσσέα για την πιθανότητα μιας μετάβασης από τη ζωή μέσω των συναισθημάτων στην ηθική ζωή και τελικά στη θρησκευτική ζωή ολοένα και περισσότερο συνδεδεμένη με τη μηδαμινότητα, απ' την *Ασκητική* για την ανάγκη κάθε τόσο μιας σιωπής που θα δρα σαν βόμβα, για να ανατινάξει την ανούσια πολυπλοκότητα που έχει προηγηθεί, απ' τον Άγιο Φραγκίσκο για τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να αντέξουμε την καταβαράθρωση των οραμάτων μας από την τετριμμένη καθημερινότητα της ζωής, από κάθε χαρακτήρα των μυθιστορημάτων και των θεατρικών του για τη συνεχή παρουσία της δαρβινικής εξέλιξης – απ' όλα αυτά, αλίμονο, είναι απολύτως απαραίτητα στον 21ο αιώνα.... Άρα, ίσως, ο Καζαντζάκης θα εξακολουθήσει να είναι απαραίτητος και να διαβάζεται όχι μόνο κατά τον 21ο αιώνα αλλά και στον 22ο!».

Επιμέλεια κειμένου: Κ. Ζωγραφιστού

Η βουνολατρεία του Καζαντζάκη

Γιώργος Σταματίου (1937-2013)

Στο εξαιρετικό δοκίμιό του με τον τίτλο «Η βουνολατρεία του Καζαντζάκη», ο Γιώργος Σταματίου μελετά την «ομολογουμένη» από τον ίδιο τον Καζαντζάκη αγάπη του για τα βουνά, που «από θεωρία», όπως γράφει, «γίνηκε πράξη, κανόνας ζωής, συνειδητός όρος ύπαρξης και δημιουργίας». Τα βουνά ως γεωφυσικό τοπίο φιλοξένησαν πολλές δημιουργικές και λυτρωτικές στιγμές της μοναξιάς και του πνευματικού του αγώνα του μεγάλου συγγραφέα και του δάνεισαν τον σκηνικό διάκοσμο και τους συμβολισμούς, για να γραφτούν κάποιες από τις ωραιότερες σελίδες του έργου του.

Γράφει ο Σταματίου για τη βουνολατρεία του Καζαντζάκη: «Ο Καζαντζάκης εφέρετο προς τ' αψηλά βουνά και τις ελεύθερες κορυφές ιδιοσυγκρασιακά. Από βαθιά εσωτερική διάθεση, σχεδόν από ένστικτο. Αποζητούσε την απομόνωση του βουνού συνειδητά και υποσυνειδητά. Ήταν το ψυχικό κλίμα που του ταίριαζε. Κι αυτή τον αποζημίωνε με το βαθύ και αναγκαίο αίσθημα ασφάλειας, γαλήνης κι υπεροχής, απαραίτητες προϋποθέσεις να λειτουργήσει σωστά η ιδιόρρυθμη ψυχή του. [...] Ο Καζαντζάκης ενσάρκωνε τον τύπο του μονιά, όπως κάθε γνήσιος δημιουργός. Μονιάς που θα πει μόνος, μακριά από τους ανθρώπους, ξέχωρα από τους ανθρώπους, πάνω από τους ανθρώπους. [...] Με το να αποζητάει επίμονα τις κορυφές, ταύτισε την πορεία της ζωής του και την ορμή της ψυχής του με τον Ανήφορο. Δεν μπορούσε να εννοήσει άλλο είδος προχώρησης, προόδου από την

ανάβαση. [...] Ο Ανήφορος του Καζαντζάκη είναι μια έννοια δυναμική «εν διαρκεί εξελίξει». [...] Είναι ακριβώς το μαρτύριο του Σίσυφου [...] που πάσχισε να ανεβάσει την πέτρα του στο βουνό φιλοδοξώντας να ιδεί τον κόσμο σωστότερο από κάποια κορφή».

Ο Σταματίου υπερασπίζεται την άποψη ότι η αγάπη του Κρητικού συγγραφέα για τα βουνά περνάει μέσα στο έργο του και γίνεται στοιχείο δημιουργικό. Το πιο ουσιαστικό και σημαντικό, γράφει, συντελείται μέσα στο έργο του από ηθική άποψη – και το ηθικό στον Καζαντζάκη ταυτίζεται πάντα με το ελεύθερο – έχει σαν σταθερό σκηνικό του ένα βουνό ή μια κορυφή – σύμβολα ακρότατης ελευθερίας. Εγκυμονείται και πλάθεται, θαρρείς, στα σπλάχνα ενός βουνού. Προσδιορίζεται ηθικά από το ορεινό πλαίσιο, έτσι που να σου εμπνέει τη βεβαιότητα πως σ' ένα άλλο περιβάλλον δε θα είχε κατορθωθεί. Κάθε έργο του Καζαντζάκη με ηθικές προδιαγραφές μας δίνει ένα ή δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα ηθικής επίδρασης του βουνίσιου περιβάλλοντος πάνω στα ήθη και τις πράξεις των ανθρώπων, ανεξαρτητοποίησης της ανθρώπινης ψυχής, αγερωχοποίησης του ανθρώπινου φρονήματος εξαιτίας του περιβάλλοντος. Ο παπα- Γιάνναρος στους *Αδελφοφάδες* κρατάει αμόλυπη από φατριασμούς την ψυχή του ενδυναμωμένος από την ακλόνητη ουδετερότητα των βουνών. Ο *Φτωχούλης του Θεού* αξιώνεται την υπέρτατη μετουσίωση του σώματός του σε σώμα του σταυρωμένου Χριστού (υπέρτατη ελευθερία από τη φθαρτότητα του σώματος και τη λιποψυχία της ψυχής) πάνω σ' ένα βουνό, την Αλβέρνα, με την ουσιαστική βοήθεια ενός βουνού. Ο «Καπετάν Μιχάλης» στο ομώνυμο μυθιστόρημα συνειδητοποιεί τη δραστηριότητα του ηρωικού θανάτου ως μέσου συνέγερσης των μαζών και κατάκτησης της εθνικής ελευθερίας στον ξάστερον αγέρα του βουνού αγναντεύοντας από σημείο υπεροχής τον σκλαβωμένο κάμπο. Ο νέος Οδυσσεάς κατακτά το ύψιστο βίωμα της λύτρωσης από τη ζωή και τον θάνατο πάνω σ' ένα παγόβουνο στην άκρα του κόσμου. Ο παπα-Φώτης και οι πρόσφυγες της Σαρακήνας στο γυμνό τοπίο ενός άγονου και αφιλόξενου βουνού εξαγνίζουν την ψυχή τους από κάθε αδυναμία και κακότητα, βρίσκουν ακόμη και τη δύναμη της λύτρωσης από τη μνησικακία για τους χορτάτους και άσπλαχνους ανθρώπους του κάμπου. Κι ο Μανολιός ψηλά στα βουνά, μακριά από τους ανθρώπους, αντλεί τη δύναμη να επωμισθεί τον σταυρό του μαρτυρίου για τον γλιτωμό των συγχωριανών του. Τέλος ο ίδιος ο Χριστός δοκιμάζεται στην «κορυφή της άθλησης, στον Σταυρό» κι εκεί ψηλά νικάει τον «Τελευταίο πειρασμό», κρατώντας ανέγγιχτη την ψυχή του «από το πλανερό όραμα μιας γαλήνιας, ευτυχισμένης ζωής» .

Επιμέλεια κειμένου: Κ. Ζωγραφιστού

«Το φυσικό περιβάλλον και η χρωθετημένη φύση σε ταξιδιωτικά κείμενα του Νίκου Καζαντζάκη: στερεότυπα και ανατροπές».

Γιώργος Κεχαγιόγλου

Ομότιμος Καθηγητής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Οι (ανα)παραστάσεις της βιωμένης επαφής του συγγραφέα με το ελλαδικό και το ξένο φυσικό περιβάλλον και με τη χρωθετημένη από ανθρώπους φύση είναι αρκετές μέσα στο ογκώδες και μακρόχρονο έργο των ταξιδιωτικών ανταποκρίσεων, άρθρων, ημερολογιακών, οδοιπορικών και άλλων αφηγήσεων και σημειώσεων του Νίκου Καζαντζάκη (1907 κ.ε.), που συνήθως εκφέρονται ανεξάρτητα από το υπόλοιπο ποιητικό, θεατρικό και πεζογραφικό (πλην του «μυθιστορήματος» *Toda-Raba*) έργο του, όχι όμως πάντα και σε αντίθεση προς αυτό.

Καταρχήν, λοιπόν, η εισήγηση επιχειρεί να επισημάνει μερικές σταθερές αυτών των (ανα)παραστάσεων, περιγραφών ή διηγήσεων. Κατόπιν προσπαθεί να εξετάσει τόσο μερικές στερεοτυπικές όσο και μερικές ανατρεπτικές τοποθετήσεις του συγγραφέα απέναντι σε φυσικούς «τόπους τερπνού/χαρίεντες» (*locos amoenos*) και «τόπους τρομερούς» (*locos terribiles*), και, περιστασιακά, να ανιχνεύσει κάποιες πηγές των τοποθετήσεων αυτών, γραμματειακές, φιλοσοφικές ή ιδεολογικές.

Η ανάδυση της αμφισημίας της «φύσης» ως γόνιμη διάπλαση της σκέψης του Νίκου Καζαντζάκη

Λάμπρος Κουλουμπαρίσης

*Ομότιμος Καθηγητής, Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βρυξελλών,
Μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας του Βελγίου*

Τα φυσικά όντα και φαινόμενα, από τα πιο ασήμαντα έως τα πιο σημαντικά, παίζουν κεντρικό ρόλο στο έργο του Καζαντζάκη. Παρουσιάζει ποικίλες πτυχές, που κυμαίνονται μεταξύ πραγματικότητας και γλωσσικές μεταφορές δια μέσω του νου και της καρδιάς, - εξάλλου όπως πολλές άλλες έννοιες: ο αγώνας, η μάχη, η άσκηση, ο θεός, οι θρησκευτικές αναφορές, κτλ. Με αυτή την αμφισημία η «φύση» διεισδύει στις αφηγήσεις, με γνώμονα την *Ασκητική*, που υπηρετεί τη σύμπραξη του ανθρώπου και του Αόρατου (που ονομάστηκε Θεός), και η οποία εκδηλώνεται σαν μια ανηφόρα που επιδιώκει την ελευθερία, και όπου το Εγώ, η Ράτσα, ο Άνθρωπος και η Γη (η

Φύση) διαμορφώνουν τα σκαλοπάτια της ζωής με χαρές και πόνους, μέσα από αντιθέσεις. «Οι αντίθετες δυνάμεις συγκρούονται, σμίγουν, παλεύουν, νικούν και νικιούνται, συμβιβάζονται και ξαναρχίζουν πάλι να πολεμούνε όλο το Σύμπαν — από τον άορατο στρόβιλο σε μια στάλα νερό ως τον απέραντο αστροκατακλυσμό του Γαλαξία».

Στην πράξη, συνεπώς, που είναι «η πιο ιερή μορφή της θεωρίας», πηγάζουν οι αλληλοεπιδράσεις της υποκειμενικής ύπαρξης (νους και καρδιά, φαντασίες, όνειρα και ιδέες) και του αντικειμενικού Σύμπαντος (αστέρια, γη, θάλασσες, άνθρωποι, ζώα, φυτά, υλικός κόσμος), που πλέκουν την αμφισημία της φύσης.

Επιδιώκεται η αποκάλυψη του εγκλωβισμένου Αόρατου, που διαπερνά τα πάντα, από την πέτρα έως το Σύμπαν, και εκφράζεται με κραυγή στην ψυχή του ανθρώπου, για να το σώσει. Ενώ άνθρωπος και Φύση έχουν δικό τους κύκλο, με τις δραστηριότητές του ο άνθρωπος επιδρά και ελευθερώνει τον Θεό. «Για πρώτη φορά, απάνω στη γης ετούτη, μέσα από τον νου κι από την καρδιά μας, κοιτά ο Θεός τον αγώνα του». Μόνο η σύμπραξή τους σε όλα (και κυρίως στη Φύση που καλλιεργούν ή αλλοιώνουν οι άνθρωποι) φανερώνει την αμοιβαία τους ελευθερία, έως το παράδοξο που βασανίζει τον Καζαντζάκη, δηλαδή αν δεν πρέπει να ελευθερωθεί και από την ίδια την ελευθερία που δέσμευσε την πνευματική του πορεία. Αυτή τη σύμπραξη, όπου η Φύση παίζει βιοποιητικό και κυρίαρχο ρόλο, την αναπτύσσει ποικιλοτρόπως σε όλο του το έργο.

Στην ανακοίνωση μου θα παρουσιάσω ορισμένα παραδείγματα από διάφορα έργα:

Ο Πρωτομάστορας, Τόντα-Ράμπα, Ταξίδια, και ιδιαίτερα το Ταξίδι στην Αγγλία, Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, Ο Χριστός ξανασταυρώνεται, Ο Φτωχούλης του Θεού, Ο Βραχόκηπος, Οδύσσεια και Αναφορά στον Γκρέκο. Το θεωρητικό υπόβαθρο της ερμηνείας μου βασίζεται στην ιδέα του Καζαντζάκη ότι ο άνθρωπος είναι εκστατικό ον που προκαλεί πνευματικές μεταρσιώσεις κάνοντας χρήση του λόγου, με τον οποίο διαμορφώνει μύθους και αλληγορίες, για να δώσει σάρκα στη Φύση, όπως κάνει «κι ο Θεός, ο Μέγας Εκστατικός». Αυτός «μάχεται να μιλήσει» με θάλασσες και φωτιές, με φτερά, χρώματα, κέρατα, αστερισμούς, πεταλούδες, και με ανθρώπους, «για να στερεώσει την έκστασή του». Ο Καζαντζάκης θεωρεί μάλιστα και τον εαυτό του σαν κάθε πράγμα ζωντανό στο κέντρο «παγκοσμίου στρόβιλου». Έτσι, η αμφισημία της «φύσης» ταλαντεύεται μεταξύ της φύσης ως φύση και της φύσης ως μεταφορά στο νου και στην καρδιά του ανθρώπου, για να την ανυψώσει σε αφήγηση, ώστε ο καθένας να την προσεγγίσει πιο αυθεντικά, μέσα από τις αντιθέσεις της, που πρωτοστατούν στα έργα του.

Η φύση στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη, γνώμονας περιβαλλοντικής συνείδησης

*Χαρούλα Βερίγου
Πεζογράφος-Ποιήτρια*

Στην παρούσα εργασία, προσεγγίζεται ο τρόπος με τον οποίο η μελέτη του έργου του Νίκου Καζαντζάκη γίνεται γνώμονας ανάπτυξης περιβαλλοντικής συνείδησης και ευαισθητοποίησης του ανθρώπου για το φυσικό περιβάλλον. Είναι γνωστό πως ο μεγάλος συγγραφέας όχι μόνο μας διδάσκει, αλλά και μας καθοδηγεί στο πώς να αποκτήσουμε αρμονική σχέση με τη φύση, και το κάνει μέσα από τη δύναμη της λογοτεχνίας με έναν αυθόρμητο τρόπο έκφρασης που άλλοτε έχει συγκινησιακή φόρτιση ή και ψυχική αναστάτωση, και άλλοτε πάλι αποδεικνύεται καθοριστικός στη διαμόρφωση μιας άλλης ιδεολογικής προσέγγισης του κόσμου με στοχασμό, με φως, με βιώματα, με μυρωδιές, με λογισμό και μ' όνειρο προκειμένου να κατανοήσουμε τη δύναμη της φύσης, δηλαδή τη δύναμη της ίδιας της ζωής.

Ο Νίκος Καζαντζάκης, κινείται με ευαισθησία, με αγάπη, με καλοσύνη, με τρυφερότητα σε ό,τι έχει να κάνει με το φυσικό περιβάλλον, γι' αυτό και πιστεύει περισσότερο στην ανάγκη σεβασμού και προστασίας, παρά της κατάκτησης. Στο έργο του δίδει φωνή στα μικρά, δικαίωμα στα ασήμαντα, τα προικίζει με μια ισότητα χωρίς να απαξιώνει τα μεγάλα και τούτο, επειδή έβλεπε καλά ότι όλα μαζί είναι ένα.

Στον σύγχρονο κόσμο ο άνθρωπος, περισσότερο από ποτέ, έχει ανάγκη να σκύψει ξανά με ευλάβεια πάνω από τη γη, να κατανοήσει πως δεν θα καταφέρει να επιβιώσει χωρίς τον αέρα, τα λουλούδια, τις μέλισσες, τις κάμπιες που θα γίνουν πεταλούδες, τα δέντρα, τ' αγρίμια, τα πουλιά, τη θάλασσα, τα ψάρια, τα βουνά, τα ποτάμια, τη βροχή, τα μήλα, τα σταφύλια, τα σπαρτά, ακόμη κι αυτά τα σκουλήκια που εργάζονται αθόρυβα στο χώμα. Ο Καζαντζάκης είχε κατανοήσει την ενότητα του φυσικού περιβάλλοντος και τη θέση του ανθρώπου, του οποιουδήποτε ανθρώπου, μέσα του. Στο έργο του διαπιστώνεται μια διαρκής αναζήτηση, μια ασίγηστη αγωνία για τον κόσμο.

Από το βιβλίο του *Αναφορά στο Γκρέκο*, διδακτικό το απόσπασμα «Η μάνα μου», ίσως αφορμή για μια καινούργια ανάγνωση της φύσης, της μάνας, της μεγάλης μητέρας όλων μας της γης, και της αγάπης:

«Οι ώρες που περνούσα με την μητέρα μου ήταν γεμάτες μυστήριο. Καθόμασταν ο ένας αντίκρα στον άλλο, εκείνη σε καρέκλα πλάι στο παράθυρο, εγώ στο скаμνάκι μου, κι ένιωθα, μέσα στη σιωπή, το στήθος μου να γεμίζει και να χορταίνει, σαν να 'ταν ο αγέρας ανάμεσά μας και βύζαινα. Από πάνω μας ήταν η γαζία, κι όταν ήταν ανθισμένη, η αυλή μοσκομύριζε. Αγαπούσα πολύ τα ευωδάτα κίτρινα λουλούδια της, τα 'βαζε

η μητέρα μου στις κασέλες και τα εσώρουχά μας, τα σεντόνια μας, όλη μου η παιδική ηλικία μύριζε γαζία... Η μητέρα μου, η γαζία, το καναρίνι, έχουν σμίξει αχώριστα, αθάνατα μέσα στο μυαλό μου• δεν μπορώ πια να μυρίσω γαζία, ν' ακούσω καναρίνι, χωρίς ν' ανέβει από το μνήμα της –από το σπλάχνο μου –η μητέρα μου και να σμίξει με τη μυρωδιά τούτη και με το κελάδημα του καναρινιού.»

Οροσειρές και βουνά στη ζωή του Νίκου Καζαντζάκη και η σημασία τους

Κωστής Κανάκης

*Υπεύθυνος Μόνιμης Έκθεσης και Επικοινωνίας Μουσείου Ν. Καζαντζάκη,
Υποψήφιος Δρ Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Μελετώντας κανείς τη βιογραφία του Νίκου Καζαντζάκη σύντομα μπορεί να αντιληφθεί πως ο συγγραφέας πέρασε ένα αξιοσημείωτο μέρος της ζωής του σε ορεινές τοποθεσίες. Η επαφή του με το ορεινό τοπίο ξεκίνησε από τη γενέτειρά του Κρήτη (Ψηλορείτης, Στρούμπουλας, Λευκά Όρη), ενισχύθηκε κατά τις μετακινήσεις του εντός της Ελλάδας (βουνά της Αττικής, Πήλιο, Άγιο Όρος) και κορυφώθηκε κατά τα ταξίδια του στην Ευρώπη, Αφρική και Ασία (Άλπεις, Καύκασος, Σινά, Οροσειρές της Ρωσίας, Σιβηρίας και Κίνας). Η σχέση του Καζαντζάκη με το ορεινό περιβάλλον πολλές φορές έλαβε μάλιστα και πιο μόνιμα χαρακτηριστικά από αυτά του απλού επισκέπτη, αφού ο συγγραφέας τα επέλεξε σαν τόπους διαμονής του. Ωστόσο, οι οροσειρές και τα βουνά δεν αποτέλεσαν απλούς εκδρομικούς ή ταξιδιωτικούς προορισμούς για τον Καζαντζάκη. Καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, διαδραμάτιζαν σημαντικό και πολύπλευρο ρόλο για τον συγγραφέα. Πότε γίνονταν τόποι προσκυνήματος, ανάπαυσης, απομόνωσης και ανασύνταξης δυνάμεων, πότε τόποι δημιουργίας, εσωτερικής έκστασης και οραμάτων και πότε τόποι περισυλλογής και γνωριμίας με διαφορετικές κουλτούρες και ανθρώπους. Με άλλα λόγια, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως το ορεινό περιβάλλον μεταμόρφωνε τον Καζαντζάκη, αλλά ταυτόχρονα μεταμορφωνόταν και από αυτόν.

Η εισήγηση αυτή έχει σαν σκοπό να προβάλει τη σχέση Καζαντζάκη –ορεινού περιβάλλοντος μέσα από τρεις διαφορετικές πλευρές, επιτυγχάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο αφενός, μια ολιστική προσέγγιση του θέματος και αφετέρου, τη διεπιστημονική μελέτη. Η πρώτη πλευρά είναι η αναλυτική παρουσίαση των οροσειρών και των βουνών που επισκέφτηκε ή διέμεινε ο Καζαντζάκης κατά τη διάρκεια της ζωής του. Η δεύτερη πλευρά είναι αυτή της ανάδειξης της σημασίας και του ρόλου του βουνού στη ζωή και στη συγγραφική παραγωγή του Καζαντζάκη.

Η τελευταία πλευρά είναι η συλλογή διαφόρων πληροφοριών και στοιχείων (ήθη, έθιμα, άνθρωποι, ζώα, φυσικό περιβάλλον) για τις ορεινές περιοχές κατά τη χρονική στιγμή της επίσκεψης του Καζαντζάκη σε αυτές. Για τις ανάγκες της εισήγησης θα αξιοποιηθεί κυρίως υλικό προερχόμενο από τον ίδιο τον Καζαντζάκη (επιστολές, φωτογραφίες, έργα), καθώς επίσης και από άτομα του πολύ στενού του κύκλου (Ελένη Καζαντζάκη, Παντελής Πρεβελάκης).

Η επίδραση του μανιάτικου τοπίου στην ψυχή του συγγραφέα

*Εξαρχουλέα – Γεωργιλέα Κατερίνα,
Υπεύθυνη Πολιτιστικών Διαδρομών Καζαντζάκης – Ζορμπάς.*

Σε ένα ερημικό ακρογιάλι της Κρήτης τοποθετεί ο Καζαντζάκης τα γεγονότα που διαδραματίζονται στο έργο του για τον Ζορμπά. Στην πραγματικότητα η συνεργασία των δύο ανδρών και το δέσιμο της φιλίας τους έγινε στη Μάνη. Αν βγάλουμε από τις αφηγήσεις του συγγραφέα τα πρόσθετα στοιχεία που αφορούν την Κρήτη και παρακολουθήσουμε τη σκέψη του και την πορεία της φαντασίας του, θα δούμε καθαρά ότι και οι δυο περπατούν στα κακοτράχαλα βουνά της Μάνης, στα περιβόλια και τον ελαιώνα της Στούπας και κυρίως στην ξανθή ψιλή αμμουδά της «Καλόγριας». Διαβάζοντας τις περιγραφές για τις φυσικές ομορφιές του τοπίου, νομίζεις ότι το έχεις μπροστά σου ολοζώντανο!

Παρουσιάζω στην εργασία μου μια επιλογή από αποσπάσματα που αφορούν τη φύση στο έργο αυτό του Καζαντζάκη μαζί με φωτογραφικό υλικό.

Νίκου Καζαντζάκη: Η αμυγδαλιά. Πολυσημικές προσλήψεις στο κατά περίπτωση κοινωνικο-πολιτισμικό περίκειμενο της ανάγνωσης

*Μαρία Δημάση,
Καθηγήτρια, Τ.Γ.Φ.Π.Π.Χ. Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης*

*Γρηγορία Καρολίνα Κωνσταντινίδου,
Φιλολόγος, Υπ. Διδάκτορας Τ.Γ.Φ.Π.Π.Χ.
Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης*

Το ποίημα *Η Αμυγδαλιά* πορεύεται από το 1914 διαγράφοντας τη λογοτεχνική του διαδρομή υπό το εκτυφλωτικό φως των πολυδιαβασμένων έργων του Νίκου Καζαντζάκη.

Χωρίς περίτεχνες εκφραστικές επιλογές και εστιάζοντας σε λεξιλόγιο που συναρτά άμεσα τους στίχους με το φυσικό περιβάλλον, επιστρατεύει λεξιλόγιο της πανίδας και λέξεις της χλωρίδας –που λειτουργούν ως υπερώνυμες εννοιολογικά–, οι οποίες και συγκροτούν τον συνυποδηλωτικό χαρακτήρα του έργου. Η σύνδεση των στίχων με τη ζωή, την ανθρώπινη κοινωνία και τις ατομικές και συλλογικές ταυτότητες υποφώσκει καλυμμένη από την αρχικά εμφανιζόμενη εικόνα της φύσης με επίκεντρο την αμυγδαλιά, και όσα συνειρμικά φέρει στο προσκήνιο της αναγνωστικής πρόσληψης.

Το ιστορικο-κοινωνικό περιεχόμενο της εποχής και των συμβάντων της συγγραφής και της επικοινωνήσεως του ποιήματος δρα σχεδόν αυτοαναφορικά όσον αφορά τον δημιουργό του αλλά και τον κάθε αναγνώστη, αναδεικνύοντας υβριδικά διακειμένα μεταξύ του ποιητικού λόγου και των αναγνωστικών νοηματοδοτήσεων.

Ο ρόλος της φύσης στον *Προμηθέα Πυρφόρο* του Νίκου Καζαντζάκη

Φωτεινή Καλλιαντέρη

*Καθηγήτρια Γαλλικής Φιλολογίας,
Δρ Πανεπιστημίου Montpellier III*

Είναι σε όλους γνωστό ότι ο Νίκος Καζαντζάκης είναι ο πιο αισχυλικός από όλους τους Έλληνες θεατρικούς δραματουργούς. Ασχολήθηκε με την ελληνική τραγωδία, αλλά δεν καταξιώθηκε μέσα από αυτήν, παρόλο που αποτέλεσε γι' αυτόν μεγάλη πηγή έμπνευσης. Η τριλογία του Προμηθέα που αποτελείται από τον *Προμηθέα Πυρφόρο*, τον *Προμηθέα Δεσμώτη* και τον *Προμηθέα Λυόμενο* βασίζεται στην αισχυλική τραγωδία του Προμηθέα, όπου ο ίδιος βοηθά τους Θεούς να καταστείλουν την επανάσταση των Τιτάνων ζητώντας τους ως αντάλλαγμα να μην πειράξουν τους ανθρώπους. Ωστόσο οι Θεοί αθετούν τον λόγο τους και σκοτώνουν τους ανθρώπους. Η εξέγερση του Προμηθέα ξεκινά καθώς και η προσπάθειά του να αναδομήσει τον άνθρωπο και τον κόσμο και να επαναφέρει τη ζωή. Οι εικόνες και οι σκηνές που εμπλουτίζουν το θεατρικό αυτό έργο αντανακλούν τη σχέση του δραματουργού με τη φύση αλλά και την ίδια την ύπαρξη πράγμα που τον απασχολεί σε όλο του το έργο.

Η φύση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι τόσο της ελληνικής όσο και της ξένης πεζογραφίας. Η ζωή της υπαίθρου, το αγροτικό τοπίο, τα φυσικά φαινόμενα, πλημμύρα, φωτιά, αέρας κατέχουν σημαντική θέση στο έργο του Καζαντζάκη. Λειτουργεί άλλοτε ως σύμβολο και ως σκηνικό μέσα στα

έργα του. Το κυριότερο όμως είναι ότι λειτουργεί ως ενεργός δράστης και αυτουργός στην εξέλιξη της ιστορίας, αλλά και στη διαμόρφωση των χαρακτήρων και της πλοκής του έργου του. Η φύση κατέχει άπειρες αντανάκλασεις όσες και η γλώσσα στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη, λειτουργώντας άλλοτε ως φορέας μιας συναισθηματικής κατάστασης κι άλλοτε ως φορέας υπέρτατων αξιών και υπαρξιακών αναζητήσεων.

Η φύση στον Καζαντζάκη γίνεται ένα με τον άνθρωπο. Ο διαχωρισμός είναι σχεδόν ανύπαρκτος, αφού ο άνθρωπος ήρωας ζει μέσα στη φύση και αλληλοεπιδρά με αυτήν. Η φύση μέσα στο έργο προσωποποιείται και δρα όπως ο θεατρικός ήρωας, ενώ ταυτόχρονα είναι αυτή που συμβάλλει και ενεργεί στην εξέλιξη της πλοκής.

Μέσα από αυτή την προσέγγιση καταδεικνύεται ότι ο ρόλος της φύσης είναι πρωταρχικός μέσα στο έργο του και δη στον Προμηθέα. Χάρη στην αριστουργηματική του γραφή, η φύση κατέχει ενεργό ρόλο στην εξέλιξη της τραγωδίας και δεν αποτελεί διόλου ένα διακοσμητικό στοιχείο της περιγραφής. Η γη, ο αέρας, η φωτιά και το νερό αποτελούν τον πυρήνα της ανθρωπίνης ύπαρξης.

Αυτό το μήνυμα είναι η ουσία του έργου του Νίκου Καζαντζάκη και διακατέχει όλο του το συγγραφικό έργο, μιας και ο αένας προβληματισμός του είναι η ανθρωπίνη φύση και υπόσταση στο μεγαλείο του κόσμου.

Η φύση μέσα από την *Οδύσεια* του Νίκου Καζαντζάκη

Παντελής Κογιάμης

Μουσικός- Διευθυντής Ορχήστρας, Βιέννη

Η ιδιαίτερη, ξεχωριστή και βαθύτατα προσωπική σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με τη φύση, φανερώνεται μέσα από το σύνολο του έργου του. Στους αναγνώστες, όμως, του καζαντζακικού έργου, το επικό ποίημα *Οδύσεια* του 1938, εξακολουθεί να παραμένει terra incognita. Σε αντίθεση με τη σχέση του αναγνωστικού κοινού προς το έπος του Καζαντζάκη, ο ίδιος ο ποιητής εξακολουθούσε να πιστεύει και να επικοινωνεί στον ευρύτερο περίγυρό του μέχρι το τέλος της ζωής του, πως ενώ όλα του τα έργα είναι «πάρεργα» μέσα στην *Οδύσεια* διατυπώνεται «όλη [τ]η ψυχή, όλη η φλόγα και το φως που μπόρεσ[ε] να βγάλ[ει] από την ύλη που [τον] αποτελ[ούσε]».

Έχοντας την κρίση του ίδιου του συγγραφέα ως οδηγό, είναι εύλογο να υποθέσει κανείς, ότι μέσα στην *Οδύσεια*, εκτός των άλλων, είναι πολύ

πιθανόν να ανακαλύψουμε την πλέον ολοκληρωμένη αποτύπωση της σχέσης του Νίκου Καζαντζάκη με τη φύση. Η υπόθεση αυτή μένει να αποδειχθεί στην πληρότητά της μέσα από κάποια επιστημονική εργασία, που θα καταπιαστεί με αυτό το απαιτητικό ερευνητικό πεδίο. Η παρούσα εισήγηση, επομένως, περιορίζεται σε μια παρουσίαση ορισμένων αποσπασμάτων από το έπος που δείχνουν παρ' όλ' αυτά με χαρακτηριστικό τρόπο, το πώς φανερώνεται και αντιμετωπίζεται η φύση μέσα στην *Οδύσεια*.

Κυριότερος σκοπός της εισήγησης είναι να ακουστεί, μέσω των αποσπασμάτων, η φωνή του ίδιου του ποιητή. Η εισήγηση χωρίζεται σε τρεις ενότητες: η πρώτη παρουσιάζει αποσπάσματα από το καζαντζακικό έπος, που αφορούν βασικές και χαρακτηριστικές ιδιότητες της φύσης. Η δεύτερη εξετάζει την αλληγορική διάστασή της και η τρίτη καταπιάνεται με τη σχέση φύσης - Οδυσέα. Μέσα από τα αποσπάσματα που παρουσιάζονται σε κάθε ενότητα συναντούμε θέματα που συνοδεύουν σαν εξαγγελτικά μοτίβα, όλα, σχεδόν, τα έργα του Καζαντζάκη, όπως επί παραδείγματι το θέμα του «Έρωτα και του Θανάτου». Εξετάζονται, επίσης, ενδιαφέρουσες διακειμενικές σχέσεις της *Οδύσειας* με άλλα κείμενα. Τέλος, η εξέταση των αποσπασμάτων καταδείχνει την ουσιαστική παρατήρηση και την ακριβέστατη γνώση των διαδικασιών της φύσης από τον Νίκο Καζαντζάκη, που φτάνει μέχρι τα ανώτατα επίπεδα της μουσικής ένωσης και ταύτισης του ανθρώπου μαζί της.

Η χλωρίδα στην *Οδύσεια* του Νίκου Καζαντζάκη Κυριολεξία, Μεταφορά, Παρομοίωση

Αθανασία Ψαρουλάκη

*Εκπαιδευτικός, Πτυχιούχος Τμήματος Αρχαιολογίας –Τέχνης,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Ο Νίκος Καζαντζάκης, στο πεζογραφικό και ποιητικό του έργο, αναφέρεται συχνά στον φυσικό κόσμο, ανάμεσα στα άλλα και στα φυτά, δέντρα, λουλούδια, αρωματικά βότανα, φυτά αυτοφυή και καλλιεργήσιμα. Μελετώντας το έργο του, διαπιστώνουμε ότι η χλωρίδα κατέχει μια ιδιαίτερη θέση σ' αυτό, ενώ τα είδη των φυτών που αναφέρει έχουν πολύ στενή σχέση με τη χλωρίδα της Κρήτης, που, όπως ο ίδιος ομολογεί στο έργο του *Καπετάν Μιχάλης*, του έδωσε το όραμά της, «το όραμα του κόσμου», όπως «το πρωταντίκρουσαν και το δημιούργησαν» τα παιδικά του μάτια. Αυτό προσπαθεί

να σώσει, ντύνοντάς το με λέξεις. Κι ακόμη, όπως χαρακτηριστικά λέει ο ίδιος, νιώθει ενωμένος με το νησί, «όπως το λουλούδι με τις ρίζες του». Σημαντικό ρόλο, λοιπόν, στη δημιουργία αλλά και στη φανέρωση αυτού του οράματος, του αξιακού κώδικα του Ν. Καζαντζάκη και των συμβόλων που του άρεσε να χρησιμοποιεί, φαίνεται, εκτός των άλλων, να έπαιξε και η χλωρίδα της Κρήτης.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι, μέσα από τη μελέτη της *Οδύσ(σ)ειας*, το κατ' εξοχήν ποιητικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη:

1. Να συνταχθεί πίνακας με τα φυτά, τα είδη που αναφέρονται και τη συχνότητα με την οποία εμφανίζονται.

2. Να προσδιοριστεί η χρήση και η λειτουργία τους (κυριολεκτική ή μεταφορική).

3. Να αναζητηθούν από το πλήθος των αναφορών επιλεγμένα παραδείγματα και να σχολιαστούν: α) χαρακτηριστικές εικόνες, οπτικές, οσφρητικές, που το υλικό τους αντλεί ο Καζαντζάκης από τον φυτικό κόσμο, πολλές απ' αυτές βιωματικές, όπως τις έζησε στα παιδικά του χρόνια στην Κρήτη, αλλά και στις μετέπειτα επισκέψεις του στη γενέτειρά του. β) σύνθετες λέξεις με πρώτο ή δεύτερο συνθετικό από τον φυτικό κόσμο και γ) μεταφορές και παρομοιώσεις, εκφραστικά μέσα που υιοθετεί ο Καζαντζάκης, αντλώντας υλικό από τον φυτικό κόσμο, για να «ντύσει» τις σκέψεις του, να μεταδώσει τις ιδέες, τα συναισθήματά του, την κοσμοθεωρία του.

Εν κατακλείδι και μέσα από την ανωτέρω προσέγγιση αναδεικνύεται ότι οι εικόνες, καθώς και τα εκφραστικά μέσα της μεταφοράς και της παρομοίωσης που μελετήθηκαν, με τη δύναμη και τη δραστηκότητά τους, αιχμαλωτίζουν και μεταδίδουν την ένταση των συναισθημάτων και της διανοητικής άσκησης. Δεν αποτελούν απλά το μέσον για την κατανόηση της πραγματικότητας, αλλά τον διαμεσολαβητή ανάμεσα στον εξωτερικό και στον εσωτερικό κόσμο, καθιστούν τον λόγο οραματικό, μνημειώνουν το εφήμερο. Ο Καζαντζάκης, αγωνιώντας διαρκώς για την αναζήτηση της γλωσσικής και εκφραστικής τελειότητας, αλλά και την υπέρβαση των στενών ορίων που θέτει η φυσική ή η εκλογικευμένη τάξη των πραγμάτων, αγωνίστηκε να επιτύχει το κατάλληλο ένδυμα με το οποίο θα έντυνε τα δημιουργήματά του, αντλώντας υλικό και από τον φυτικό κόσμο, δημιουργώντας απροσδόκητους, εκπληκτικούς στη σύλληψή τους εκφραστικούς συνδυασμούς, για να εκφράσει με επιτυχία τα βιώματα, τις ιδεολογικές και φιλοσοφικές αναζητήσεις του.

Η Φύση στη σκέψη του Νίκου Καζαντζάκη

Αγάθη Μαρκάτη

Δρ Φιλοσοφίας, Πανεπιστημιακός, Αθήνα

Ήσυχα, καθαρά, κοιτάζω τον κόσμο και λέω: όλα τούτα που θωρώ, γρικώ, γεύομαι, οσφραίνομαι και αγγίζω είναι πλάσματα του νου μου.

Ασκητική.

A. Περί αισθήσεων:

Ο Καζαντζάκης δεν υπήρξε συστηματικός Φιλόσοφος, οπότε σπερματικά βρίσκουμε, στη σκέψη του, πολλαπλές φιλοσοφικές, αλλά και αλληλοαναιρούμενες θέσεις, για τη Φύση. Συναφή και τα ερωτήματα που αφορούν την πρόσληψη του γύρω κόσμου: Είναι η εμπειρία, δηλαδή η άμεση εντύπωση η πρωταρχή, η πηγή της σύνολης γνωστικής λειτουργίας; Είναι δηλαδή ο Καζαντζάκης εμπειριστής; Εφ' όσον δεν δηλώνει ορθολογιστής, τότε ποια η θέση του Λόγου, όχι του διασκεπτικού, αλλά του ολικού Λόγου του Kant στη σύλληψη της Φύσης και του κόσμου, για τον Καζαντζάκη; Πώς λειτουργεί και πώς αφομοιώνει τη Φύση και, συνολικά, τη Ζωή, ο Bergson και, συνεκδοχικά, ο μαθητής του, ο Καζαντζάκης; Διατρέχουμε κοινές θέσεις του Καζαντζάκη, περί Φύσης, και των: Ομήρου, Ηράκλειτου, Locke, Hume, Montessori, Pestalozzi. Αναφερόμαστε στη σύλληψη της Φύσης στους μυστικούς και στη συνέχεια τους, στους ρομαντικούς.

Κλείνουμε με τον Heidegger και την Επι-φάνεια του Αφανούς, μέσα στη Φύση.

...αλάκερο το κορμί του αγγίζει το χύμα κι έτσι ξέρει όλα τα μυστικά της γής... Αγγίζει, σμίγει, γίνεται ένα με τη Μάνα... Ζορμπάς

B. Περί βιωματικότητας:

1. Η παιδική ηλικία

Η παιδική αυλή των πρώιμων χρόνων του ποιητή μας, το καναρίνι και η γαζία, η μάνα και τα ιερά συναξάρια, η γλύκα της παιδικότητας ενταγμένη και πλαισιωμένη μέσα στην κρητική, τη μεσογειακή φύση.

2. Η ενήλικη ζωή

α) Ο έρωτας προς τη Γαλάτεια και οι παπαρούνες, σύμβολα μιας φύσης δυνατής, αισθησιακής, πολυ-σημικής...

β) Η δυναμική θεωρία του Bergson και η αφομοίωση της Élan Vital, Ουσία μία του Κόσμου, της Φύσης, του ατομικού και κοινωνικού και συμπαντικού γίνεσθαι της Ζωής και της Εξέλιξής της. Πώς η Κοσμογονία του Καζαντζάκη, στην *Ασκητική*, αναβαθμίζεται σε Θεογονία, όπου, η «τετελεσμένη φύση», η natura naturata, εμπεριέχει τον Θεό και το έργο του,

οπότε λειτουργεί ως *natura naturans*, δηλαδή Φύση ενεργή, εξελισσόμενη, παν-εν-θειστική.

γ) Η τρυφερή επιστροφή, μετά τη Βουδική Νιρβάνα, στον «Θεό Έπαφο», η ανατροφοδότηση και η επ-ανα-νοηματοδότηση μέσα από την ελληνική γη, μέσα από τη μητέρα Ελλάδα και την ελληνική γλώσσα: παράδειγμα ο πλούτος από τις πολλαπλές ονομασίες χόρτων που διαλαλεί μία γυρολόγος-πωλήτρια.

Η φύση στις καθημερινές συνήθειες του Ποιητή μας και το ευλογημένο σπίτι στην Αίγινα.

3. Η κρητική ματιά

Η επιστροφή στην καταγωγική εймаρμένη του Καζαντζάκη, την Κρήτη... επάνοδος στη μεσογειακή πατρίδα. Η ευλογία της ένωσης με το Είναι όλων των ζωντανών όντων- τη *Unio mystica*.

Η Ηθική της Γης: διάλογος μεταξύ του Νίκου Καζαντζάκη και του Hans Jonas

Mauro Rivera Castillo

*Υποψήφιος Δρ, Σπουδές του Αρχαίου Κόσμου,
Universidad Autónoma de Madrid*

Ο σκοπός της παρουσίασης είναι να δημιουργήσει μια αρχόμενη διερεύνηση της οντολογικής θεμελίωσης της γεωηθικής μέσω ενός φιλοσοφικού διαλόγου μεταξύ του Νίκου Καζαντζάκη και του Hans Jonas. Η οντολογική θεμελίωση της περιβαλλοντικής ηθικής προϋποθέτει δύο στάδια: πρώτον, μια οντολογία του περιβάλλοντος και, δεύτερον, τον ορισμό της ηθικής που θα καθιερωθεί σε αυτή τη βάση.

Για το πρώτο μέρος, θα χρησιμοποιηθεί η έννοια της Γης που αναφέρει ο Νίκος Καζαντζάκης στο βιβλίο *Ασκητική. Salvatores Dei* και την οποία ο συγγραφέας θα αναπτύξει αργότερα εκτενέστερα σε έργα, όπως *Ο Φτωχούλης του Θεού*.

Αυτό το μέρος έχει ως στόχο να διαλύσει δύο αντιλήψεις για το περιβάλλον:

Πρώτον, η θεώρηση της Γης ως οίκου, δηλαδή ως σπιτιού, ως κατοικίας, δεδομένου ότι ανάγει τον λόγο για το περιβάλλον σε κατώτερες κατηγορίες στην τάξη του είναι και ότι, ως εκ τούτου, θα στήριζε την ηθική του περιβάλλοντος στην υπηρεσία των «κατοίκων του», για αυτό θα πρέπει να επανεξετάσουμε τη διαφορά μεταξύ φύσης και περιβάλλοντος.

Δεύτερον, θα προσπαθήσουμε να διαλύσουμε την ίδια την ουσιαστικοποίηση του περιβάλλοντος στον βαθμό που η ύπαρξή του δεν είναι αυτής

της τάξης αλλά της τάξης της σχέσης- δηλαδή, το περιβάλλον θα κατανοηθεί ως η τομή της σχέσης της ανθρώπινης δραστηριότητας μέσα στο καθολικό σύνολο των σχέσεων μεταξύ των ζωντανών και αδρανών όντων της Γης.

Για το δεύτερο, η αντίληψη αυτή θα έρθει σε διάλογο με την αρχή της ευθύνης του Hans Jonas, η οποία θα επιτρέψει την προσέγγιση μιας Ηθικής που θα εξετάζει την προβολή της ανθρώπινης δράσης στο σύνολο των μελλοντικών σχέσεων του περιβάλλοντος και η οποία θα μπορούσε ακόμη και να φτάσει σε έναν διάλογο γύρω από μια ηθική της κομμωτικής σε σχέση με τις εξερευνήσεις του διαστήματος και τα τρέχοντα σχέδια γεωδιαμόρφωσης τόπων όπως η Σελήνη και ο Άρης.

Η φύση της Κρήτης στο *Βίος και Πολιτεία* του *Αλέξη Ζορμπά* και η εξωτική φύση στο *Ταξιδεύοντας Ιαπωνία - Κίνα*. Μια αντιπαράβολή.

Κατερίνα Ζωγραφιστού

Δρ Πανεπιστημίου Montpellier III, Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών

Ο Καζαντζάκης θεάται το σύμπαν, γεύεται με τις αισθήσεις του τη γήινη φύση στην τεράστια ποικιλομορφία της και θεωρεί τον άνθρωπο μια πνευματική και βιολογική οντότητα που καθορίζεται από τις δυνάμεις της και βιώνει σε αρμονία ή σε αντιπαράθεση μαζί της. Αποδίδει στη γενεσιουργό της δύναμη κοσμογονικές διαστάσεις (φανερή η αναλογία με τη θεωρία της ζωτικής ορμής του Henri Bergson και με την αρχή του Baruch Spinoza της «πλάστρας» φύσης [natura naturans] και της «συντελεσμένης» φύσης [natura naturata]). Κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο στη συγγραφική του ιδιόλεκτο, όπου διαφαίνεται ένας αδιάλειπτος διανοητικός και σωματικός διάλογος μαζί της.

Η φύση αποτελεί τον ρεαλιστικό σκηνικό διάκοσμο, με όλο ο εύρος της ετερότητας των στοιχείων της, στην εξέλιξη του συνόλου σχεδόν των αφηγηματικών δομών του συγγραφέα. Ανάμεσα στη φύση και τον Καζαντζάκη διαφαίνεται μια σχέση σχεδόν ερωτική.

Στην παρούσα εισήγηση θα μελετηθεί ο χειρισμός της φύσης από τον συγγραφέα σε δυο διαφορετικής μορφής λογοτεχνικά κείμενα, στο μυθιστόρημα *Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* και στην ταξιδιωτική καταγραφή *Ταξιδεύοντας Ιαπωνία-Κίνα*.

Πιο συγκεκριμένα, τα διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα, Κρήτης και Άπω Ανατολής και οι άνθρωποι που τα κατοικούν, όπως αποτυπώνονται στα δυο έργα ερευνώνται σε επίπεδο:

Α. Αφηγηματικό. Μορφοσύνταξη, εικονοποιΐα, συμβολικές αναπαραστάσεις, χρήση γλωσσικών όρων, σχήματα λόγου.

Β. Ιδεολογικό και φιλοσοφικό. Χρήση των στοιχείων της φύσης για να διατυπώσει φιλοσοφικές παραμέτρους της σκέψης του και ορισμένες βασικές του ιδέες.

Οι φραστικοί σχηματισμοί στους οποίους κυριαρχεί το θέμα της φύσης θα συσχετιστούν, αφενός μεταξύ τους και αφετέρου με ολόκληρα τα δύο υπό μελέτη έργα με την παράλληλη υποστήριξη των βιβλιογραφικών πηγών, ώστε να φωτιστούν άγνωστες εκφάνσεις του υπό διερεύνηση θέματος το οποίο δεν έχει, παρά το τεράστιο εύρος του, μελετηθεί ακόμα επαρκώς και διεξοδικά.

Όψεις και επιδράσεις του τοπίου του Ηρακλείου στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη

Ευάγγελος Χαριτόπουλος

Αρχαιολόγος - Αναστηλωτής,

Υπεύθυνος Εκθέσεων και Προγραμμάτων Μουσείου Ν. Καζαντζάκη

Το τοπίο πάντα ασκούσε ιδιαίτερη έλξη στον Νίκο Καζαντζάκη και αποτελούσε διαρκή πηγή έμπνευσης για αυτόν. Άλλωστε δεν είναι τυχαίος ο τίτλος «Υποβολή του τοπίου» στην Καθημερινή της 11^{ης} Νοεμβρίου 1937, από τη σειρά ταξιδιωτικών εντυπώσεων του Καζαντζάκη ως απεσταλμένου της εφημερίδας στην Πελοπόννησο, οι οποίες έπειτα ενσωματώθηκαν στο ταξιδιωτικό βιβλίο *Ταξιδεύοντας, Ιταλία-Αίγυπτος-Σινά-Ιερουσαλήμ-Κύπρος-Ο Μοριάς*.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη όψεων του τοπίου μέσα από το έργο του Νίκου Καζαντζάκη, αλλά και επιδράσεων που δέχτηκε ο λογοτέχνης από αυτό κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ειδικότερα, θα επιχειρηθεί η χαρτογράφηση του τοπίου έτσι όπως αναφέρεται στο έργο ή διαφαίνεται από τεκμήρια η παρουσία του Καζαντζάκη σε αυτό.

Η στοχοθεσία αυτής της ερευνητικής προσέγγισης αφορά αφενός την αποκάλυψη των σχέσεων και της δυναμικής ανάμεσα στο τοπίο και τα κείμενα. Αφετέρου, θέλει να συμβάλει με τη συνεξέταση γραπτών πηγών και φωτογραφιών προς την κατεύθυνση της ανασύνθεσης του τοπίου που έζησε και να θέσει ερωτήματα για τις επιδράσεις που δέχτηκε από αυτό.

Περιοχή μελέτης για την παρούσα εργασία ορίζεται η Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου και κυρίως η πόλη και η κοντινή ενδοχώρα του Ηρακλείου μέχρι το πατρογονικό του χωριό, τους Βαρβάρους (Μυρτιά). Η περιοχή αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς όχι μόνο περιηγείτο κατά καιρούς σε αυτήν ως ενήλικας, αλλά κυρίως έζησε σε αυτήν τα παιδικά του χρόνια έχοντας

αναμφίβολα ανεξίτηλες μνήμες που τον ακολουθούσαν σε όλη του τη ζωή. Μεθοδολογικά, η έρευνα πλαισιώνεται από τις θεωρήσεις της αρχαιολογίας του τοπίου για την προσέγγιση του έργου του Νίκου Καζαντζάκη ως αποτύπωση των ερεθισμάτων που δέχθηκε από το περιβάλλον και της ιστορικής αρχαιολογίας για τη διερεύνηση τεκμηρίων που σχετίζονται με τη ζωή του συγγραφέα, όπως επιστολές, επίσημα έγγραφα και φωτογραφίες.

Η εξέταση της απεικόνισης του τοπίου μέσα από τα κείμενα του Νίκου Καζαντζάκη, αλλά και της επιρροής που άσκησε αυτό, μπορεί να αυξήσει τη γνώση μας για το καζαντζακικό έργο, αλλά και να προσδώσει χρήσιμες πληροφορίες για το αστικό και αγροτικό τοπίο του Ηρακλείου. Είναι επίσης σημαντική καθώς εντός αυτής της κοντινής ενδοχώρας του Ηρακλείου βρίσκεται και το Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, το οποίο μέσω της εξωστρέφειάς του επιδιώκει η επιστημονική έρευνα και οι δράσεις του να αγκαλιάζουν και να αναδεικνύουν την ευρύτερη περιοχή.

Η φύση στον Καπετάν Μιχάλη με τα «σύνεργα» του Νίκου Καζαντζάκη: «όραση, ακοή, γέψη, όσφρηση, αφή, μυαλό».

Βάντα Παπαϊωάννου-Βουτσά
Ιστορικός -Αρχαιολόγος, Συγγραφέας

Ο Καπετάν Μιχάλης, το σπουδαίο επικό μυθιστόρημα μέσα στο οποίο ο Νίκος Καζαντζάκης ενσωμάτωσε τις μνήμες της παιδικής του ηλικίας, προσφέρεται ως πεδίο μελέτης του φυσικού περιβάλλοντος, όσο κι αν αυτό φαίνεται παράδοξο.

Η φύση στον Καπετάν Μιχάλη αποτελεί το ανακουφιστικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο διαδραματίζονται τα ιστορικά και μυθοπλαστικά γεγονότα και αποδεικνύεται πολλαπλά πως ο μεγάλος μας στοχαστής έχει βιώσει, αγαπήσει και δεν έπαψε ποτέ να συμπορεύεται, να συνδιαλέγεται μαζί της.

Οι διάσπαρτες στο μυθιστόρημα αναφορές στη φύση, στοιχεία πολυφωνίας και πολύπλευρης θεώρησης του φυσικού περιβάλλοντος, αποτελούν δείκτη της αγάπης και γνώσης του φυσιολάτρη Νίκου Καζαντζάκη, αλλά και της γλωσσοπλαστικής του δεινότητας.

Αποσπώντας αυτές τις εμβόλιμες αναφορές στη φύση, όπως τις έχει συλλέξει με τα «σύνεργά του», «όραση, ακοή, γέψη, όσφρηση, αφή, μυαλό» και τις έχει υφάνει ο Νίκος Καζαντζάκης, στο μυθιστόρημά του, διαρθρώνεται ένα νέο κείμενο, στο οποίο μπορεί κανείς να διακρίνει τα τοπικά και χρονικά πλαίσια του έργου, την τοπογραφία της πόλης του Μεγάλου Κάστρου, τις

όψεις της θάλασσας, του κάμπου και των βουνών, τις γλαφυρές περιγραφές εποχιακών καιρικών συνθηκών, καλλιεργείων, χλωρίδας, αστρολογίας, διατροφικών συνηθειών.

Συμπερασματικά εκπληρώνεται ένα κοινό χρέος της μελετήτριας προς τη Φύση και τον Καζαντζάκη μέσα από συμπτυματικούς «κοινούς τόπους».

Το άλογο στον Καπετάν Μιχάλη του Νίκου Καζαντζάκη

Αντώνης Σανουδάκης -Σανούδος
Επίκουρος Καθηγητής Ιστορίας, συγγραφέας

Στο πεζογραφικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη ο φυσικός κόσμος, φυτά, ζώα, η ίδια η φύση στο σύνολό της διαδραματίζει έναν ιδιαίτερο ρόλο. Αυτό οφείλεται, εν πολλοίς, και στις προσλαμβάνουσες βιωματικές εμπειρίες του συγγραφέα, στις εικόνες που είχε ο ίδιος από το περιβάλλον της Κρήτης αλλά και από τα διαβάσματά του.

Ειδικότερα στο μυθιστόρημά του *Ο Καπετάν Μιχάλης* το άλογο, σε συνάρτηση με τους βασικούς ήρωες του έργου, διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο.

Η σχέση του αλόγου με τους ήρωες του μυθιστορήματος είναι συντροφική, δυναμική και πολυδιάστατη. Όπως συμβαίνει, βέβαια, σε όλους τους πολιτισμούς και τις ιστορικές περιόδους, στον *Καπετάν Μιχάλη* το άλογο είναι ο σύντροφος του ανθρώπου. Διαφέρει από τον αντίστοιχο ρόλο που έχει το μουλάρι, το οποίο χρησιμοποιείται περισσότερο για πιο βαριές αγροτικές εργασίες και μεταφορές βαρέων αντικειμένων.

Στο μυθιστόρημα *Ο Καπετάν Μιχάλης* το άλογο συντροφεύει τον αναβάτη του στην καθημερινή περιήγηση και διαδρομή στην εξοχή και την πόλη, το Μεγάλο Κάστρο, μεταφέρει τα καθημερινά αναγκαία αλλά και τα όπλα και πυρομαχικά των αγωνιστών, παίρνει μέρος στην επανάσταση και στις μάχες με τον έφιππο ιδιοκτήτη του, συμμετέχει στο κλέψιμο της αγαπημένης, είναι το άλογο του μεγάλου καβαλάρη της πόλης και προστάτη Αγίου Μηνά.

Εκεί, όμως, που αποκτά η επαφή του αλόγου με τον άνθρωπο συναισθηματική σχέση, συμπάραστασης, αλληλοβοήθειας, ενσυναίσθησης στην κυριολεξία, είναι στη φοράδα του καπετάν Μιχάλη και στο άλογο του Νουρήμπεη. Μια σχέση αντίστοιχη με αυτήν στην Ιλιάδα (ραψωδία Ρ, 426 κ.ε.) με τα αθάνατα άλογα του Αχιλλέα, που ενώ οι θνητοί άνθρωποι εξακολουθούν να μάχονται, εκείνα, μακριά από τη μάχη, ασάλευτα, κλαίνε για το θάνατο του Πατρόκλου.

Η φύση στα ταξιδιωτικά έργα του Νίκου Καζαντζάκη

Αθανάσιος Ι. Καλαμάτας

Δρ. Θεολογίας ΑΠΘ

Έκλεισε ο κύκλος, έκαμε το γύρο της η ματιά, χάρηκε λίγο Ελλάδα. Βουνά, καρπερές πεδιάδες, πολιτείες, χωριά, άνθρωποι, κουβέντες, όλα τώρα ξανάρχονται στο νοο ανάκατα, ανυπόμονα, και ζητούν να καταταχθούν σ' ένα σύνολο, να οργανωθούν και να πάρουν νόημα. Σαν να μην είναι το ταξίδι μια αφιλόκερδη χαρά του ματιού, ένα σεριάνι του κορμιού, παρά ψυχική και νοητική εξόρμηση κι έρευνα.

Έτσι κλείνει το πέμπτο ταξιδιωτικό βιβλίο του, το *Ταξιδεύοντας: Ιταλία – Αίγυπτος – Σινά – Ιερουσαλήμ – Κύπρος – Μυστράς*, ο κορυφαίος Κρητικός συγγραφέας και λογοτέχνης Νίκος Καζαντζάκης.

Δεν χωρά αμφιβολία πως για τη φύση, το περιβάλλον, μέσα από τα ταξιδιωτικά έργα του Καζαντζάκη, αναδύονται δύο θεμελιακά συστατικά της σχέσης του με αυτή:

α) ότι ο άνθρωπος δεν είναι παρά ένα επιμέρους στοιχείο τού ευρύτερου φυσικού κόσμου, πλήρως εναρμονισμένος με αυτόν, και

β) ότι αυτή η εναρμόνιση βασίζεται στην αγάπη του μεγάλου Κρητικού για τη φύση.

Ο Καζαντζάκης μέσα από τα έξι ταξιδιωτικά έργα του (*Σκίτσα από το Άγιον Όρος, Ισπανία, Ιαπωνία – Κίνα, Αγγλία, Ρουσία και Ιταλία – Αίγυπτος – Σινά – Ιερουσαλήμ – Κύπρος – Μυστράς*) φέρνει στο προσκήνιο μια από τις πιο σημαντικές συνιστώσες της χριστιανικής παράδοσης για τη φύση, την κτίση γενικότερα. Φύση και άνθρωπος δεν μπορεί να αντιμετωπίζονται αυτοτελώς. Απεναντίας φύση και άνθρωπος θεωρούνται σε σχέση και αναφορά με τον Δημιουργό Θεό. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ουκ ολίγες από τις περιγραφές του Καζαντζάκη για το φυσικό κάλλος των τόπων που επισκέπτεται, γίνονται ως ευχαριστιακή θεώρηση ολάκερου του κόσμου. Αντίστοιχη θεώρηση της φύσης μπορεί κανείς να βρει και σε άλλους λογοτέχνες, όπως ο Στράτης Μυριβήλης, με το βιβλίο του *Το τραγούδι της γης*.

Συνεπώς, η εισήγηση κάνει μια θεολογική ανάγνωση των ταξιδιωτικών έργων του Καζαντζάκη, ο οποίος πλάνης σε Ανατολή και Δύση, σε διαφορετικά φυσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, ως ένας «ορθόδοξος ασκητής» ταξιδιώτης οσμίζεται, θαυμάζει κι αγαπάει καθετί που σχετίζεται με τη φύση.

Διερευνώντας την παρουσία και τον ρόλο της Φύσης στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη *Ταξιδεύοντας στην Ιταλία*

Αθανασία Δρακούλη

*Διδάσκουσα Ιταλικής Γλώσσας και Ορολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης,
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια ΕΚΠΑ*

Η παρούσα μελέτη θα διερευνήσει το τμήμα εκείνο των καζαντζακικών Ταξιδιογραφημάτων, το οποίο αναφέρεται στην Ασίζη και τη Ρώμη, ως αξιόπιστη πηγή-μαρτυρία της Ιταλίας του 1926. Ειδικότερα, θα αναζητηθεί και θα ανιχνευθεί η της τόσο προσφιούς στην υπόλοιπη εργογραφία του Καζαντζάκη Φύσης.

Συναντώνται αναφορές στο φυτικό και στο ζωικό βασίλειο σε ένα έργο του Καζαντζάκη, το οποίο είναι τοποθετημένο στα καθαρά αστικά περιβάλλοντα των δύο πόλεων των αρχών του προηγούμενου αιώνα;

Χρησιμοποιούνται από τον συγγραφέα στοιχεία της Φύσης στα κείμενα αυτά, τα οποία πραγματεύονται την παρουσίαση των ιδεών, των στάσεων και των πεποιθήσεων που συνθέτουν την κοσμοθεωρία δύο σημαντικών προσωπικοτήτων του θρησκευτικού και πολιτικού κόσμου της Ιταλίας, του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης και του Μπενίτο Μπουσολίνι;

Ερωτήματα του είδους δεν έχουν απαντηθεί ικανοποιητικά. Όντως, οι ταξιδιωτικές καταγραφές, προϊόν προσωπικής γνώσης ατόμων που βίωσαν γεγονότα, όπως και πολλών άλλων μορφών, κείμενα της λαϊκής και της δημόσιας ιστορίας, αγνοήθηκαν συστηματικά από την επίσημη ιστοριογραφία, κρινόμενα ως μη αξιόπιστα τεκμήρια καταγραφής της πραγματικότητας. Για τον λόγο αυτό, παρέμειναν παντελώς αναξιοποίητες οι κάθε είδους παραγωγές αυτοψίας ή / και αυτηκοΐας· αντιμετωπίστηκαν ως υλικό απόλυτα υποκειμενικό και, κατά συνέπεια, μη έγκυρο και τοποθετήθηκαν στο περιθώριο του επιστημονικού ενδιαφέροντος, του διαλόγου και της ιστορικής έρευνας. Ακόμα και στην περίπτωση που επρόκειτο για ταξιδιογραφήματα επώνυμων και καταξιωμένων προσωπικοτήτων των τεχνών και των γραμμάτων, όπως ο Νίκος Καζαντζάκης ο οποίος, με την ιδιαίτερα καταρτισμένη και έμπειρη ματιά του προσεκτικού δημοσιογράφου-ανταποκριτή, πασχίζει να απεικονίσει τα όσα συμβαίνουν γύρω του με τη μέγιστη δυνατή πιστότητα και ακρίβεια. Μονάχα από το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, στο πλαίσιο της προσπάθειας καταγραφής τού συνεχώς μεταβαλλόμενου πολιτισμικού κλίματος της εποχής, η Φιλοσοφία της Ιστορίας, ανατρεπτικά προς τον τρόπο με τον οποίο καταγράφει τα γεγονότα η επίσημη ιστοριογραφία, εντάσσει τις ατομικές πληροφορίες στην επιστημονική έρευνα, ως εξίσου έγκυρες με τις «επίσημες» ιστοριογραφικές.

Η παρούσα μελέτη, ασπασζόμενη πλήρως την σχετικά πρόσφατη αυτή προσέγγιση στη διερεύνηση της Ιστορίας, θα χαρτογραφήσει, θα αναλύσει και θα συσχετίσει μεταξύ τους σχετικές με την παρουσία και τον ρόλο της Φύσης αναφορές στο έργο του Ταξιδεύοντα στην Ιταλία (Ασίζη – Ρώμη), ώστε να δοθούν ικανοποιητικές απαντήσεις αναφορικά με το μελετώμενο θέμα.

Η φύση του Αγίου Όρους μέσα από το Ημερολόγιο του Νίκου Καζαντζάκη Άγιον Όρος Νβρης-Δβρης 1914

*Σοφία Νταλαμπέκη,
Μαθηματικός*

*Χρήστος Σολάκης,
Θεολόγος, Καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης*

Το θέμα της εισήγησης μελετά τις αναφορές του μεγάλου συγγραφέα για τη φύση του Αγίου Όρους, όπως ο ίδιος τις καταγραφεί στο ημερολόγιο του «Άγιον Όρος Νβρης-Δβρης 1914».

Συνοδοιπόρος στο ταξίδι αυτό ήταν ο πολύ καλός φίλος και συναναζητητής του Καζαντζάκη, ο ποιητής Άγγελος Σικελιανός. Οι έντονες πνευματικές αναζητήσεις του Καζαντζάκη και του Σικελιανού για τον Θεό και την αλήθεια, ήταν η κινητήριος δύναμη για αυτό το ταξίδι. Στις σελίδες αυτού του ταξιδιωτικού ημερολογίου, βλέπουμε πολλά στοιχεία του χαρακτήρα, της οπτικής και της σκέψης τους, που καθόρισαν τη μετέπειτα πορεία τους.

Στα πλαίσια της εισήγησης, ενδεικτικά, θα επισημάνουμε αναφορές που γίνονται για δέντρα, το νερό, τα πουλιά, τα βουνά, τη θάλασσα όπως και παρομοιώσεις γύρω από τη φύση. Μέσα από τις περιγραφές της φύσης του Αγίου Όρους, θα επιχειρηθεί η σύνδεση των περιγραφών με τη γενικότερη σκέψη του μεγάλου συγγραφέα.

Επίσης θα γίνει μια επιλεκτική αντιπαραβολή με «Το Αγιορείτικο Ημερολόγιο» του Άγγελου Σικελιανού, ώστε να εντοπιστούν πιθανά κοινά στοιχεία ή διαφορετικές προσεγγίσεις των δύο συνοδοιπόρων.

Μέσα από την ανάγνωση του ημερολογίου, ο αναγνώστης νιώθει να «ταξιδεύει» και εκείνος εκεί «μαζί τους» στο Περιβόλι της Παναγίας. Και μέσα από τις «ζωντανές» και ενθουσιώδεις περιγραφές τους για το φυσικό τοπίο και το περιβάλλον, βλέπει με τα μάτια του Καζαντζάκη όλα αυτά τα μικρά και ταπεινά της φύσης, που μέσα τους κρύβουν το μεγαλείο και την άρρητη ομορφιά ολόκληρου του κόσμου.

Ο άνεμος ως δυναμικό και αφηγηματικό στοιχείο στα έργα του Νίκου Καζαντζάκη

Gilda Tentorio

*Καθηγήτρια Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας,
Πανεπιστήμια Παβίας και Μιλάνου, Μεταφράστρια*

Στην παρούσα εισήγηση θέλω να εστιάσω την προσοχή μου πάνω στο φυσικό στοιχείο του αέρα. Έχω παρατηρήσει ότι ο άνεμος, που φυσάει δυνατά ή αντίθετα πέφτει, δεν είναι στον Νίκο Καζαντζάκη απλά μια λεπτομέρεια, αλλά αποτελεί αφηγηματική λειτουργία.

Κάποια παραδείγματα που έχω εντοπίσει στα μυθιστορήματα: η *δυνατή σοροκάδα* που φυσάει στην αρχή του *Ζορμπά* αργεί την αναχώρηση του πρωταγωνιστή, αλλά κυρίως επιτρέπει τη συνάντηση με τον Ζορμπά. Δεν είναι σπάνια η εικόνα του νυχτερινού αγέρα: η πρώτη σκηνή του *Τελευταίου Πειρασμού* σημαδεύεται από την αλλαγή του αγέρα (πρώτα *δροσερό αεράκι του Θεού* και μετά *βαρύς*) και αυτό έχει επιδράσεις στον ύπνο και στα όνειρα του χωριού. Στον *Καπετάν Μιχάλη* το δεύτερο κεφάλαιο συνίσταται μια αριστουργηματική στιγμή: σηκώνεται *ένας άνεμος ζεστός, ογρός, φουσκοδεντρίτης* και από τις χαραμάδες μπαίνει στα διάφορα σπίτια της γειτονιάς. Χάρη σ'αυτή τη σκανδαλιάρικη πνοή, ο αναγνώστης εισδύει στα δωμάτια, όπου οι γείτονες κείτονται μες στον ύπνο και, καβαλικεύοντας πάνω στα φτερά του αγέρα, είναι εύκολο να πεταχτεί στα απέναντι παράθυρα. Πρόκειται για μια εκλεπτυσμένη τεχνική της παρουσίασης των χαρακτήρων.

Θα προχωρήσω με την ανάλυσή μου στην *Οδύσεια*, όπου φυσικά ο αέρας παίζει σημαντικό ρόλο μέσα στη θάλασσα όταν φουσκώνει τα πανιά ή πέφτει ξαφνικά ή σφυρίζει απειλητικός στη θύελλα. Όταν φυσάει ευνοϊκός, φέρνει μυρωδιές και αναμνήσεις, αλλά κυρίως, ως άυλο και διαπεραστικό στοιχείο, συχνά συνδυάζεται με το εφήμερο (το παρελθόν που έχει πλέον εξαμμιστεί, το όνειρο ως *παρδαλός αέρας*) ή με τις ψευδαισθήσεις (η ζωή είναι αέρας που φεύγει). Επιπλέον, συχνά ο άνεμος προσωποποιείται, παίζει με τις μπούκλες των γυναικών ή με τον Οδυσσέα, παίρνει την όψη δυνατού άνδρα με έντονη ερωτική ορμή.

Ο άνεμος λοιπόν αντιπροσωπεύει τη δύναμη της ζωής. Αλλά για τον Καζαντζάκη ζωή και θάνατος είναι ένα δίπολο. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι στον τελευταίο στίχο ο Οδυσσέας αποχαιρετά τη ζωή με την κραυγή: *Όρσα, παιδιά, και πρίμο φύσηξε του Χάρου το αγεράκι!*

ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΦΙΛΩΝ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ (ΔΕΦΝΚ)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Η ΔΕΦΝΚ είναι ένα ανεξάρτητο διεθνές πολιτιστικό σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ιδρύθηκε το 1988 στο πανεπιστήμιο της Γενεύης, παρουσία της Ελένης Καζαντζάκη, του Γιώργου Ανεμογιάννη, ιδρυτή του Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη, και του τωρινού της Προέδρου και Πρεσβευτή Ελληνισμού Γιώργου Στασινάκη. Ο κύριος σκοπός του είναι η προώθηση -με διάφορους τρόπους και ιδιαίτερα με μελέτες- του έργου και της σκέψης του Νίκου Καζαντζάκη (1883-1957). Εκδίδει την ετήσια επιθεώρηση «Le Regard crétois / Η Κρητική Ματιά», η οποία περιέχει άρθρα, και μελετήματα, ανέκδοτα κείμενα του συγγραφέα σε τέσσερις γλώσσες (γαλλικά, ελληνικά, αγγλικά, ισπανικά), βιβλιοπαρουσιάσεις και κριτικές. Εκδίδει, επίσης, το τετραμηνιαίο ενημερωτικό δελτίο «Synthesis» σε οκτώ γλώσσες. Σήμερα, 34 χρόνια μετά, δραστηριοποιείται σε 131 χώρες και στις πέντε ηπείρους και έχει πάνω από 9.000 μέλη που αγαπούν τον Κρητικό συγγραφέα και διαβάζουν το έργο του.

«Synthesis»

«Le Regard crétois /
Η Κρητική Ματιά»

Με αφορμή τη συμπλήρωση 140 χρόνων από τη γέννηση του Νίκου Καζαντζάκη και 35 χρόνων από την ίδρυσή της, η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) διοργανώνει με άλλους φορείς τις εξής εκδηλώσεις:

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

• Ιούνιος 2023

«Ο Νίκος Καζαντζάκης και οι Έλληνες ομότεχνοί του: Αλληλεπιδράσεις, συνάψεις και διαφωνίες»

Θα διεξαχθεί το Σάββατο, 10 και την Κυριακή, 11 Ιουνίου 2023, στο «Auditorium Theo Angelopoulos» του Γαλλικού Ινστιτούτου Ελλάδος στην Αθήνα.

Την επιστημονική Επιτροπή του Συνεδρίου αποτελούν οι:

Δημήτρης Κόκορης,

Αναπληρωτής Καθηγητής Νεοελληνικής Γραμματείας, ΑΠΘ, μέλος ΕΣ.

Έρη Σταυροπούλου,

Ομότιμη καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ, μέλος ΕΣ.

Νίκος Χρυσός,

Συγγραφέας, Α΄ Αντιπρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας ΔΕΦΝΚ, μέλος ΕΣ.

Το συνέδριο τελεί υπό την αιγίδα της Εταιρείας Συγγραφέων και του Γαλλικού Ινστιτούτου Ελλάδος.

Ηλεκτρονική διεύθυνση επικοινωνίας:
synedrio2023nk@gmail.com

• Νοέμβριος 2023

Σε συνδιοργάνωση με το Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, συνέδριο με θέμα:

«Συναντήσεις και κείμενα του Καζαντζάκη για μη Έλληνες συγγραφείς και καλλιτέχνες».

Πρόκειται για τους: Henri Bergson, Abbé Mugnier, Panaït Istrati, Maxime Gorki, AKITA Ujuka, HU Shi, Jean Herbert, Banine, Juan Ramon Jiménez, Miguel de Unamuno, Albert Schweitzer, Alfredo Varela, Jorge Zalamea, Grigol Robakidze, Bohuslav Martinu, Ernst Jünger, Jules Dassin, Marie Bonaparte, Albert Camus και Άγγλους ποιητές.

Όποιος/α ενδιαφέρεται να παρουσιάσει εισήγηση για τη σχέση του Καζαντζάκη με κάποιον/α από τους ανωτέρω συγγραφείς και καλλιτέχνες, παρακαλούμε να επικοινωνήσει με τη συντονίστρια του συνεδρίου και μέλος της Έδρας UNESCO του Ιονίου Πανεπιστημίου, Αν. Καθηγήτρια Έλενα Αβραμιδου, στο eleavramidou@gmail.com

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΛΕΣΧΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Η Παγκόσμια Λέσχη Ανάγνωσης Έργων του Νίκου Καζαντζάκη (ΠΛΑΕΝΚ) ιδρύθηκε από τη ΔΕΦΝΚ το 2018 με σκοπό να διαβαστεί ή να ξαναδιαβαστεί το έργο του μεγάλου Κρητικού συγγραφέα, ποιητή και στοχαστή. Η λειτουργία της ξεκίνησε με αναγνωστικές ομάδες μαθητών και φοιτητών, καθώς και μελών της ΔΕΦΝΚ με φυσική παρουσία, κάτι που συνεχίζουμε και σήμερα.

Στη διάρκεια των περιοριστικών μέτρων για την πανδημία η δράση της Παγκόσμιας Λέσχης ευνοημένη από την τεχνολογία ενδυναμώθηκε με σημαντικές συνεργασίες.

Οι αναγνώστες του Νίκου Καζαντζάκη, που συμμετέχουν στις αναγνωστικές βραδιές, έχουν την ευκαιρία να ακούσουν τις παρουσιάσεις των έργων του από τον εκάστοτε εισηγητή και να συζητήσουν ελεύθερα πολλά διαφορετικά θέματα πάνω σε αυτά. Σήμερα η Λέσχη έχει εμπλουτίσει τη δράση της με ενδιαφέρουσες θεματικές και διαθεματικές παρουσιάσεις μέσα από το καζαντζακικό έργο.

Την Παγκόσμια Λέσχη Ανάγνωσης Έργων του Νίκου Καζαντζάκη συντονίζουν: Κατερίνα Ζωγραφιστού, Σοφία Νταλαμπέκη και Μαρία Ζαχαριάκη.

Επικοινωνία

Email: lecturekazantzakis@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/lecturekazantzakis>

**ΔΙΕΘΝΗΣ ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ**
σε ελληνόφωνα και ξενόγλωσσα σχολεία
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Η ΔΕΦΝΚ βασίζεται στον ανθρώπινο παράγοντα και βρίσκεται πάντα κοντά στους νέους. Γι' αυτόν τον λόγο δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα και διοργανώνει εκδηλώσεις σε σχολεία και πανεπιστήμια. Έχει διοργανώσει πολλούς διαγωνισμούς για νέους στις εξής χώρες: Αίγυπτο, Αυστραλία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Ελβετία, Ελλάδα, Καναδά, Κύπρο, Σερβία και Τουρκμενιστάν. Σε όσους συμμετείχαν χορηγήθηκε «Αναμνηστικό Δίπλωμα». Στους πέντε νικητές προσφέρθηκαν βιβλία του Νίκου Καζαντζάκη και ταξίδι στην Κρήτη. Η ΔΕΦΝΚ διοργανώνει **Διεθνή Μαθητικό Διαγωνισμό Λογοτεχνίας και Ζωγραφικής**, που αποτελεί μία ακόμα πολιτιστική και εκπαιδευτική δράση της.

Σκοπός του διαγωνισμού είναι η ενασχόληση των μαθητών/τριών με την προσωπικότητα του Νίκου Καζαντζάκη μέσα από τη ζωή του και τη μελέτη του έργου του, κάποια αποσπάσματα των οποίων υπάρχουν στα βιβλία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας και Νεοελληνικής Γλώσσας και διδάσκονται στις τάξεις της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Τα αποσπάσματα μπορούν να γίνουν κίνητρο μελέτης ολόκληρου του έργου, με εστίαση σε διάφορα θέματα (φύση, παιδί, ταξίδια, σχολείο, άνθρωπος, κόσμος, Θεός κ.ά), αλλά και μελέτης άλλων του έργων με τη συμβουλή των διδασκόντων εκπαιδευτικών.

Στόχοι του διαγωνισμού είναι να διευρυνθούν και να ενισχυθούν:

- Η επαφή με τη Λογοτεχνία, Ιστορία, Γεωγραφία, Τέχνες και άλλες επιμέρους επιστήμες, που προκύπτουν μέσα από αυτές και προωθούν τη διαθεματικότητα.
- Ο εντοπισμός πολιτιστικών στοιχείων και παραδόσεων διαφόρων εποχών.
- Η γλωσσική έρευνα, η καλλιτεχνική δημιουργία, η καλλιέργεια της φαντασίας, της πρωτοβουλίας και επομένως η ενίσχυση της προσωπικότητας.
- Η εκτίμηση και αναγνώριση της τεράστιας συνεισφοράς του Νίκου Καζαντζάκη στα Γράμματα και τις Τέχνες.
- Η ενθάρρυνση της φιλιαναγνωσίας.

Ο διαγωνισμός αφορά τη Λογοτεχνία (ποίηση και πεζό λόγο) και τη Ζωγραφική με την παρακάτω θεματολογία:

1. **Ποίηση.** Το ποίημα να είναι εμπνευσμένο από τη ζωή και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη.
2. **Πεζογραφία.** Κείμενο ελεύθερο σε οποιαδήποτε μορφή πεζού λόγου πάντα γύρω από την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη.

3. **Ζωγραφική.** Θέμα εμπνευσμένο από το έργο του (τοπίο, μνημείο, πορτρέτο του συγγραφέα ή κάποιου ήρωά του κ.ά), σημειώνοντας το σχετικό απόσπασμα.

Όροι συμμετοχής

Ο διαγωνισμός αφορά μαθητές και μαθήτριες ελληνόφωνων ή ξενόγλωσσων, δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ηλικίας 13-18 ετών.

Η συμμετοχή είναι ατομική και κάθε διαγωνιζόμενος μπορεί να υποβάλει έργο ΜΟΝΟ σε ένα από τα τρία προαναφερόμενα θέματα.

Η γλώσσα του έργου μπορεί να είναι η ελληνική ή γαλλική ή αγγλική ή ισπανική ή γερμανική.

Η έκταση των διηγημάτων πρέπει να είναι από 1000 έως 1500 λέξεις και των ποιημάτων έως 30 στίχοι. Οι διαστάσεις του έργου ζωγραφικής να μην ξεπερνούν το μέγεθος Α3.

Για σχετικό πληροφοριακό υλικό (αποσπάσματα από το έργο, ντοκιμαντέρ, ...) μπορείτε να απευθυνθείτε στο εξής email: secretary.siank.gr@gmail.com και στον σύνδεσμο της ιστοσελίδας μας <http://amis-kazantzaki.gr/diagwnismoj>.

Δηλώσεις συμμετοχής μέχρι 30 Ιανουαρίου 2023, στο ίδιο email: secretary.siank.gr@gmail.com (και να αναγράφεται ως θέμα «Διαγωνισμός»).

Τα κείμενα και οι ζωγραφιές πρέπει να είναι **πρωτότυπα, να μην έχουν δημοσιευτεί ή κατατεθεί σε άλλον διαγωνισμό και να αποσταλούν το αργότερο μέχρι τέλη Μαΐου 2023** σε μια από τις δύο διευθύνσεις:

SIANK
Case postale 2714
CH-1211 GENEVE2DEPOT
SWITZERLAND

ή

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΙΛΩΝ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ
Ζωγράφου 7, Τ.Κ. 71201
Ηράκλειο Κρήτης

Επικοινωνία

Σοφία Νταλαμπέκη,

email: secretary.siank.gr@gmail.com

κινητό: +30 6937 427898 (WhatsApp και Viber)

Website: <http://amis-kazantzaki.gr/>

Fb: <http://www.facebook.com/amis.kazantzaki.gr/>

Βραβεία

Οι νικητές του διαγωνισμού, ένας από κάθε κατηγορία (ποίηση, πεζογραφία, ζωγραφική) θα λάβουν «Αναμνηστικό Δίπλωμα» και βιβλία του/ή για τον Καζαντζάκη.

- Τα τρία έργα θα δημοσιευθούν:
  - Στις ιστοσελίδες της ΔΕΦΝΚ και
  - Στην επιθεώρηση της ΔΕΦΝΚ «Le Regard crétois / Η Κρητική ματιά».
  - Στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Η απονομή των βραβείων θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της Διεθνούς Συνάντησης Υπευθύνων της ΔΕΦΝΚ στο Ηράκλειο Κρήτης (3-5 Αυγούστου 2023), στην οποία είναι προσκεκλημένοι οι τρεις νικητές και τα έξοδά τους αναλαμβάνει η ΔΕΦΝΚ.

- Η ΔΕΦΝΚ θα απονεμίσει στους τρεις επιλαχόντες «Αναμνηστικό Δίπλωμα Συμμετοχής» και θα προσφέρει ένα ενθύμιο από τη συλλογή του Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη.

Σε όλους τους υπόλοιπους θα απονεμηθεί «Αναμνηστικό Δίπλωμα Συμμετοχής».

Στο βιβλίο αυτό ο Γιώργος Στασινάκης, πρόεδρος της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη, πραγματεύεται τη σχέση Καζαντζάκη - Ζορμπά, την ιστορία μιας αληθινής φιλίας. Εξήντα χρόνια από τον θάνατο του μεγάλου Έλληνα λογοτέχνη, και ύστερα από εμπεριστατωμένη έρευνα, παρουσιάζονται άγνωστα στοιχεία για τον θρυλικό Γιώργη Ζορμπά (που έγινε Αλέξης Ζορμπάς στο μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά): η γέννησή του στη Μακεδονία, τα ταξίδια και οι περιπέτειές του, η ταφή στα Σκόπια... Επίσης έρχονται στο φως στοιχεία για τη σχέση του με τον Καζαντζάκη, όπως η γνωριμία τους στο Άγιον Όρος, η εκμετάλλευση ενός λιγνιτωρυχείου στη Μεσοησιακή Μάνη, ο επαναπατρισμός Ελλήνων από τον Καύκασο κ.ά. Η φιλία τους ήταν βαθιά και αληθινή. Ο Ζορμπάς ανέφερε: *Αφεντικό, άνθρωπο δεν αγαπήσα σαν εσένα. Και ο Καζαντζάκης έγραψε: Αν ήθελα να ξεχωρίσω ποιοι άνθρωποι αφήκαν βαθύτερα τ' αχνάρια τους στη ψυχή μου, ίσως να ξεχώριζα τον Όμηρο, το Βούδα, το Νίτσε, τον Μπέρξονα και το Ζορμπά [...]. Ο Ζορμπάς μ' έμαθε ν' αγαπώ τη ζωή και να μη φοβούμαι το θάνατο.*

30 χρόνια περιπέτειας και δράσης του Γιώργου Στασινάκη στις πέντε ηπείρους, για να κάνει γνωστές τις ποικίλες μορφές του τεράστιου έργου του μεγάλου Δάσκαλου, του Νίκου Καζαντζάκη: να μοιραστεί το διαρκές ενδιαφέρον που του ασκεί, να κρατήσει ζωντανή τη μνήμη του που αντιστέκεται στον χρόνο. Ήταν στιγμές που τον σημάδεψαν και που θα του μείνουν αξέχαστες... Μίλησε σε δεκάδες εκδηλώσεις σε πόλεις, συνοικίες, χωριά, σχολεία, πανεπιστήμια, πολιτιστικά, φιλοσοφικά και εκπαιδευτικά κέντρα-ινστιτούτα, ναούς, συλλόγους, φυλακές, που έλαβαν χώρα σε 101 χώρες, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες, ελεύθερες και μη ελεύθερες, όλες πλούσιες σε ιστορία και πολιτισμό. Το 2018, ακολουθώντας τις παροτρύνσεις των φίλων του, άρχισε να γράφει το παρόν βιβλίο ως μια ένδειξη σεβασμού στον μεγάλο Δάσκαλο και ως μια μαρτυρία των περιπλανησεών του στις πέντε ηπείρους. Σε αυτό, αναπολεί με συγκίνηση τις συναντήσεις με μελετητές και ομιλητές, εξαιρετικούς διανοούμενους, νέους, Έλληνες της Διασποράς και φιλέλληνες, καλλιτέχνες, τις επισκέψεις σε μέρη σχεδόν έναν αιώνα μετά το πέρασμα του Καζαντζάκη από εκεί (Αλμάτι, Τασκένδη, Σαμαρκάνδη, Μπουχάρα, Ασκαμπάτ, Μπακού, Τιφλίδα, Ζυρίχη, Λουγκάνο, Σιγκαπούρη, Gottesgab-Bozi Dar, Kyoto, Νάξο, Στούπα, Λευκωσία, Λουμπλιάνα...) και σε πολλές χώρες που για πρώτη φορά άκουγαν για τον μεγάλο Κρητικό (Ασία, Αφρική, Λατινική Αμερική).